

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Маринела Параскова Младенова, член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, докторска програма *Славянски езици (чешки език)*

Относно: дисертационен труд на тема: ***МЕЖДУМЕТИЯТА В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКИЯ И ЧЕШКИЯ ЕЗИК***

Автор: Катерина Иванова Томова, докторантка на самостоятелна подготовка към Катедрата по славистика при ФФ на Пловдивския университет

Представеният от ас. Катерина Томова дисертационен труд на тема „Междуметията в системата на българския и чешкия език“ представлява сериозно и прецизно изпълнено комплексно изследване, което разкрива своята авторка като зрял, добросъвестен и отлично подготвен езиковед славист. Дисертантката по убедителен начин се справя с една сложна и многоаспектна проблематика, предизвикателна не само в съпоставителен план, но и в рамките на всеки от разглежданите езици.

Дисертационният труд на ас. Катерина Томова е първото съпоставително описание на междуметията в българския и чешкия език и е с обем от 317 стр., от които *увод* (4–10 стр.), *три глави* (11–288стр.), *заключение* (289–301) и *библиография* (301–317.), включваща 195 библиографски единици. Авторефератът към него (32 стр.) коректно представя целите и задачите на изследването, използваната методология и приносните моменти в дисертацията. По темата на дисертационния труд авторката е публикувала 10 статии, от които три в научни издания в чужбина.

Ас. Катерина Томова си поставя за цел да представи синхронно типологично сравнение на междуметията в българския и чешкия език, като още в уводната част набелязва част от основните проблеми, пред които се изправя като изследовател: неуточнената характерология на междуметията, неустановеното му място в системата от части на речта, липсата на задълбочени и систематични изследвания върху междуметията както в българското, така и в чешкото езикознание и т.н. Сложността на обекта определя и избрания многопланов интегрален подход, включващ различни

методи (дескриптивен, съпоставителен, сравнително-исторически, социолингвистичен, психолингвистичен, когнитивен, анкетен и др.), както и похвати от хибридни лингвистични дисциплини. Впечатлява обемът от емпиричен материал, въз основа на който са направени анализът и изводите – авторката използва художествени и публицистични текстове на български и чешки език от края на 19 век до наши дни, едно- и двуезични речници, филми, реклами, телевизионни предавания, интернет пространството (блогове, чатове и т.н.), както и ресурсите на корпусната лингвистика. Много добро впечатление прави внимателно обмислената и последователно изградена структура на текста: в началото на всяка глава има кратка анотация, въвеждаща в основното съдържание, в края са синтезирани най-важните наблюдения и изводи, достигнати в процеса на анализ.

В първа глава на дисертацията, озаглавена *Междуметието в системата на езика*, е проследена детайлно историята на междуметието от античността до наши дни, като са представени многобройните полемики за същността и мястото му в системата на езика. Демонстрирано е отлично познаване на актуалната чуждестранна и българска литература по темата, критично мислене и умение за прецизен анализ и систематизиране на фактите. Дисертантката представя различните възгледи за същността и характера на междуметието и предлага свои решения за определяне на обема и границите му. Струва ми се, че този исторически преглед, обхващащ близо една трета от общия обем, би могъл да бъде частично редуциран в частта, в която се прави преглед на появата на понятието „части на речта“ и класификацията им в атическия и елинистичния период, без това да се отрази съществено на текста. Във втора глава, озаглавена *Компаративно-контрастивен анализ на междуметията в български и чешки език*, междуметието е разгледано като елемент от традиционната граматика, като за целта дисертантката го анализира на различни нива: фонетико-фонологично, лексикално-семантично, словообразователно, фразеологично, синтактично. Специално място е отделено на лексикографското му представяне, на теорията и практиката на превода на междуметия, както и на проучванията му от гледна точка на паралингвистиката и лингвистичната прагматика. В тази глава, по мое мнение, в най-голяма степен се разкрива потенциалът ѝ на всестранно подготвен езиковед, с тънък усет към детайла. Дисертантката поставя акцент върху диференциалните признаци на междуметията в двата езика, като прави последователно фонетико-фонологичен анализ на ексцерпираните единици, представя в съпоставителен

план основните структурни типове на т. нар. първообразни междуметия в двата езика и стига до интересни наблюдения, свързани с комбинаторната избирателност на част от тях.

В отделна подглава са коментирани лексикално–семантичните характеристики на междуметията и сложната проблематика на тяхната многозначност, отношенията на омонимия, антонимия, синонимия, които авторката обвързва с полисемантичността като основен структурноорганизиращ принцип за антонимията и синонимията. Доста подробно е представен словообразователният потенциал на видовете междуметия, като различните словообразователни модели в двата езика са оценени от гледна точка на тяхната мотивираност и продуктивност. Преминавайки през следващите езикови субсистеми, авторката очертава формалните, семантичните и прагматичните сходства между междуметията и фразеологичните единици, като много положително трябва да се оцени анкетното двуезично проучване сред студенти бохемисти и българисти, както и изводите направени след това (стр. 161). В раздела 2.1.5.1. към 2 глава, озаглавен *Обща лексикалносемантична характеристика на междуметията*, подробно се аргументира тезата, че при междуметията може да се говори за два вида синтагматика: вътрешна (като синтагмата може да бъде от своя страна с хомогенна и хетерогенна структура) и външна. Струва ми се, че в тази част е отделено прекалено много място на теоретичното представяне на понятието синтагма, което има своето обяснение в стремежа на авторката към максимална яснота и прецизност на терминологията, с която борави. Изключително интересни и ценни от гледна точка на езиковото обучение и транслатологията са и наблюденията ѝ в областта на паралингвистиката, както и систематизираните най-често срещани вербално-невербални сегменти в съпоставяните езици (192-197 стр.)

Основните приноси на дисертантката категорично се открояват в трета глава, със заглавие *Прототипна структура на междуметията в българския и чешкия език*, където в най-висока степен е демонстриран потенциалът ѝ за самостоятелно критично мислене и умение да аргументира научните си хипотези. Ас. Томова разглежда междуметията като субсистема от семиосферата с ясно изразена полева структура и, опирайки се на модела на Шаронов, предлага собствен двуезичен модел за съпоставка на междуметните прототипни ядра в двата езика, включващ набор от основни ядрени елементи и основните симптоматични ситуации, в които участват чрез вокалните жестове. Етнолингвистичният поглед върху спецификата на междуметията допълва

сложната картина на характерологията на тази езикова единица. Широкият периметър от подходи и прийоми, използвани в процеса на аргументиране на научната хипотеза, илюстрира по безспорен начин високото ниво на научна компетентност на дисертантката и умениято ѝ да анализира в дълбочина изследвания проблем.

Заклучение

Представеният дисертационен труд на Катерина Иванова Томова е добре обмислено и успешно реализирано цялостно изследване с безспорни научни приноси в областта на съпоставителното славянско езикознание. В него авторката разкрива потенциала си на всестранно подготвен езиковед с убедително присъствие в българската славистика, което ми дава основание да препоръчам на почитаемото Научно жури да вземе решение по присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Катерина Иванова Томова, докторантка към катедрата по Славистика към ФФ на Пловдивския университет «Паисий Хилендарски», в конкурс за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Славянски езици (чешки език)*

14.11.2015

Член на научното жури:

Доц. д-р Маринела Младенова